

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

Кузьмічової-Кисленко Єлизавети Володимирівни

на дисертаційне дослідження Загороднього Євгенія Олеговича

«Особливості здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Збройна агресія Російської Федерації проти України, що набула ознак повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року, зумовила докорінні зміни у функціонуванні органів кримінальної юстиції. Системна трансформація інституту досудового розслідування в умовах особливого правового режиму є однією з найбільш недосліджених і практично затребуваних проблем кримінального процесуального права України. Законодавчі зміни, які впроваджувались ще з 2014 року, виявилися нездатними ефективно регулювати нові суспільні відносини, породжені бойовими діями, — на що здобувач обґрунтовано вказує у підрозділі 1.1 дисертації.

Ключовим нормативним об'єктом дослідження обґрунтовано визначено статтю 615 КПК України, що зазнала численних змін упродовж 2022–2025 років. Відповідно до вступу дисертації, саме її положення «суттєво трансформували традиційну модель кримінального провадження, зокрема щодо повноважень прокурора, порядку проведення слідчих (розшукових) дій, процесуальних строків та судового контролю». Наявність реальних зловживань зазначеними повноваженнями підтверджується матеріалами правозастосовної практики, зокрема, рішенням Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів № 202дп-22 від 09.11.2022, детально аналізованим у підрозділі 1.3.

Зв'язок теми дослідження зі стратегічними програмами держави — Річною національною програмою під егідою Комісії Україна–НАТО на 2021 рік (затверджена Указом Президента України від 11.05.2021 № 189/2021), Планом дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р), основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 р., протокол № 23) надає дослідженню інституційного статусу та практичного спрямування.

Наукова обґрунтованість, рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Дисертація виконана на належному науковому рівні з використанням комплексу методів: діалектичного, логіко-юридичного, догматичного, історико-

правового, порівняльно-правового, статистичного та соціологічного, а також методу моделювання. Сфера застосування кожного методу конкретно прив'язана до відповідних підрозділів роботи, що свідчить про системний підхід до методології.

Емпірична база дослідження є репрезентативною. Вона охоплює зведені дані авторського опитування 100 слідчих та 100 дізнавачів із м. Києва, Київської, Волинської, Дніпропетровської, Донецької (крім тимчасово окупованих територій), Львівської, Одеської, Полтавської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей, а також анкетування адвокатів (результати наведені у Додатку Б). До емпіричної бази включено матеріали кримінальних проваджень, судову практику Верховного Суду та Конституційного Суду України, статистичні відомості МВС, Офісу Генерального прокурора та Державної судової адміністрації, а також міжнародні звіти Євроюсту, Європолу та Міжнародного кримінального суду.

Поставлені наукові завдання виконано на рівні, що відповідає вимогам дисертаційного дослідження ступеня доктора філософії. Обґрунтованість отриманих результатів підтверджується сукупністю методологічних прийомів, верифікацією висновків судовою практикою та статистичними даними. Здобувач демонструє вміння аргументовано відстоювати власну позицію і коректно полемізувати з іншими дослідниками.

Характеристика змісту дисертаційного дослідження. У першому розділі здобувач здійснює ґрунтовний огляд стану наукової розробки проблематики, аналізуючи праці Гловюк, Тетерятник, Рогальської, Завтура, Лоскутова, Романюка, Книженко, Фоміної, Черниченка та інших дослідників. Аналіз нормативного розвитку інституту особливого режиму досудового розслідування від Закону України № 1631-VII від 12.08.2014 до актуальних редакцій 2022–2025 років виконано послідовно і з опорою на періоджерела. Позиція щодо конфлікту між механізмом передачі повноважень слідчого судді прокурору та статтею 124 Конституції України, де встановлена заборона делегування функцій судів іншим органам, є науково сміливою і заслуговує на увагу.

У другому розділі розкрито процесуальну регламентацію діяльності органів досудового розслідування під час воєнного стану, особливості початку кримінального провадження та проведення окремих слідчих (розшукових) дій. Підрозділ 2.3, присвячений взаємодії з іноземними державами у питаннях екстрадиції, відзначається ретельним опрацюванням нормативної бази: від двосторонніх договорів про правову допомогу до аналізу механізмів Євроюсту, Європолу та Інтерполу. Підрозділ 2.4 висвітлює співробітництво з Міжнародним кримінальним судом на підставі статей 617–636 КПК України з урахуванням

ратифікованого Законом України від 21 серпня 2024 року № 3909-IX Римського статуту.

У третьому розділі здобувач аналізує зарубіжний досвід — Боснії і Герцеговини, Ізраїлю, Руанди, Іраку, а також Польщі, Литви, Латвії, Естонії, Фінляндії, Франції, Іспанії, Німеччини — з використанням оригінальних першоджерел. На підставі порівняльного аналізу сформульовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення КПК України, зокрема авторські редакції статей 615-2 і 615-3.

У висновках здобувач систематизував результати дослідження у вигляді восьми розгорнутих положень, які охоплюють правову природу воєнного стану, процесуальні гарантії, особливості проведення слідчих (розшукових) дій, взаємодію з міжнародними структурами та напрями вдосконалення законодавства. Здобувач засвідчив уміння формулювати науково обґрунтовані пропозиції та забезпечувати їхню аргументацію.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Висновки дисертації відповідають отриманим результатам і спираються на широку емпіричну базу. Достовірність положень забезпечена комплексним використанням методів наукового пізнання, зіставленням теоретичних положень з матеріалами судової практики, зокрема постановою Верховного Суду від 06.09.2022 у справі № 506/392/16-к, рішенням Конституційного Суду України від 18.07.2024 № 8-р(П)/2024, рішенням ВАКС від 07.04.2025 у справі № 991/3024/25, вироком Подільського районного суду від 19.12.2022 у справі № 758/14216/21, а також статистичними відомостями компетентних державних органів. Дані авторського опитування, відображені у Додатку Б, є кількісно підтвердженими і безпосередньо кореспондують з теоретичними висновками роботи.

Основні положення та висновки дослідження відображено в 11 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у наукових фахових виданнях України, перелік яких затверджено МОН України, та сім матеріалів конференцій. Опубліковані праці достатньо повно відображають зміст основних положень і висновків проведеного дослідження.

Дисертація оформлена відповідно до нормативних вимог МОН України, викладена державною мовою з дотриманням наукового стилю. Поршень принципів академічної доброчесності не виявлено.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертації має диференційований характер і загалом відповідає рівню дисертаційних досліджень ступеня доктора філософії. Заслужують на підтримку й визнання елементами наукової новизни такі результати.

Уперше обгрунтовано доцільність законодавчого врегулювання дистанційних слідчих (розшукових) дій у період воєнного стану та запропоновано авторські редакції статей 615-2 і 615-3 КПК України. Стаття 615-2 передбачає проведення допиту у режимі відеоконференції із забезпеченням ідентифікації особи, конфіденційності зв'язку та цілісності запису, а стаття 615-3 — особливий порядок процесуальних дій за участю неповнолітніх з обов'язковою участю педагога, психолога або представника органу опіки та піклування. Обидві пропозиції є конкретними, законодавчо оформленими і підкріпленими результатами авторського анкетування.

Уперше досліджено особливості досудового розслідування у зарубіжних країнах під час збройних конфліктів з використанням першоджерел законодавства щонайменше п'ятнадцяти держав. Також обгрунтовано підхід до визначення моменту початку кримінального провадження у разі неможливості внесення відомостей до ЄРДР шляхом визнання постанови органу досудового розслідування самотійною правовою підставою для провадження, що узгоджується з листом Верховного Суду від 03.03.2022 № 1/0/2-22.

Удосконалено критерії взаємодії органів досудового розслідування з прокуратурою, судами та міжнародними органами. Набула подальшого розвитку концепція спеціального досудового розслідування (*in absentia*), механізми міжнародного співробітництва через Євроюст, Інтерпол та МКС, а також зарубіжний досвід регулювання досудового розслідування у воєнний час.

Дискусійні положення дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід виокремити окремі положення, що потребують уточнення та додаткового обгрунтування.

1. У підрозділі 1.3. Розділу 1 дисертаційного дослідження здобувач вказує, що спеціальна стаття 615 КПК України введена з метою спрощення процесуальних вимог до органів слідства у ситуації, коли відповідний орган не може вчасно виконати покладені на нього функції. Разом з тим, автор зазначає, що таке спрощення (послаблення) може призводити до необгрунтованого порушення прав осіб, щодо яких вчиняються процесуальні дії, зокрема, ризики підміни судового контролю прокурорським і наводить відповідну дисциплінарну практику. Водночас у роботі відсутня власна позиція допустимих меж такої підміни — конкретні процесуальні критерії, за яких застосування спеціального режиму статті 615 КПК України є виправданим, а за яких — зловживанням. Водночас, доцільно у роботі розглянути механізм судового контролю правомірності здійснення прокурором повноважень слідчого судді в порядку статті 615 КПК України.

2. У підрозділі 1.3. автор зазначає, що «в умовах воєнного стану можливе знищення адвокатських бюро, судових будівель та відповідної інфраструктури,

що ускладнює доступ до юридичних послуг». Водночас, таке твердження потребує коригування, оскільки відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокат може здійснювати професійну діяльність не лише у формі адвокатського бюро, але й індивідуально або у формі адвокатського об'єднання, що також передбачає наявність відповідної матеріально-технічної бази (юридичної адреси, приміщень для здійснення діяльності тощо). У зв'язку з цим наведене положення доцільно актуалізувати з урахуванням норм чинного законодавства. Приміром: «В умовах воєнного стану фізичне знищення судових будівель, а також приміщень, що є робочими місцями адвокатів (незалежно від обраної форми адвокатської діяльності), призводить до втрати матеріально-технічної бази, що суттєво обмежує можливості надання професійної правничої допомоги».

3. Дисертант у підрозділі 1.3. зазначає, що: «У разі, коли інформація в справі є державною або військовою таємницею, адвокатам може бути заборонено обговорювати цю інформацію навіть зі своїми клієнтами, що ускладнює ведення справи адвокатом.». Разом із тим, адвокат за загальним правилом не може бути обмежений у спілкуванні з клієнтом настільки, щоб узагалі не обговорювати з ним суть справи. Обмеження стосуються передусім режиму доступу до таємної інформації, а не самого факту комунікації. У разі, якщо матеріали справи містять відомості, що становлять державну або військову таємницю, доступ адвоката до такої інформації регламентується спеціальним порядком, а її розголошення обмежується законом, що може ускладнювати належне здійснення захисту та комунікацію з клієнтом. Зокрема, адвокат позбавлений можливості обговорювати з підзахисним деталі справ поза межами спеціально обладнаних приміщень (режимно-секретних частин), виносити копії документів або робити виписки, що містять таємні відомості. Це створює суттєві перешкоди для належної підготовки стратегії захисту та обміну думками щодо доказової бази, оскільки будь-яке розголошення такої інформації за межами визначеного законом порядку тягне за собою кримінальну відповідальність». Частина досліджуваного питання потребує уточнення.

4. В підрозділі 1.3. дисертант наводить, як приклад, рішення Солом'янського районного суду міста Києва від 23 травня 2022 року, який було змінено ухвалою Київського апеляційного суду від 29 липня 2022 року у справі № 760/5257/22, що стосується питання проведення спеціального досудового розслідування. Водночас, доцільно доповнити дослідження іншими прикладами судових рішень у кримінальних провадженнях цієї категорії з метою більш повного обґрунтування доцільності досліджуваного питання, зокрема практики Верховного Суду, що дозволить продемонструвати сталість правових позицій та

системність підходу до процедури спеціального досудового розслідування (*in absentia*).

5. У підрозділ 2.1., у частині дослідження спеціального досудового розслідування (*in absentia*) щодо підозрюваних, що переховуються від органів слідства або перебуває на тимчасово окупованих територіях, що унеможливило проведення досудового розслідування за загальними правилами є важливим. Проте здобувач не аналізує достатньо детально, яким чином забезпечується ефективне здійснення захисту в таких провадженнях — зокрема, питання інституту захисника за призначенням у провадженнях *in absentia* та можливостей оскарження процесуальних рішень. Дані власного анкетування (25% адвокатів брали участь у зазначених провадженнях (*in absentia*)) свідчать про значущість цього аспекту на практиці, що посилює необхідність його глибшого розгляду.

6. У підрозділі 2.2. Розділу 2 дисертації, автор зазначає, що з метою забезпечення належної фіксації обстановки місця події в умовах воєнного стану активно застосовуються сучасні технічні засоби, що сприяють точному документуванню просторових характеристик і слідів правопорушення. До таких автор зазначає, що належать, зокрема: 3D-сканери (наприклад, FARO або Leica), Безпілотні літальні апарати (БПЛА), ГІС-технології (геоінформаційні системи). Водночас питання правового статусу таких матеріалів як доказів у кримінальному провадженні, критеріїв їх допустимості відповідно до ст. 86 КПК України не отримало самостійного, системного розгляду.

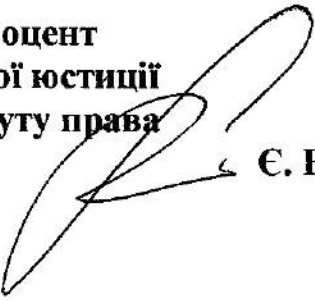
Висловлені зауваження мають рекомендаційний і не позначаються на загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження, оскільки спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту. Зміст роботи, емпірична база, висновки, акти впровадження відповідають встановленим вимогам і свідчать про завершеність наукової праці.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. На підставі зазначеного вважаю, що дисертація Загороднього Євгенія Олеговича на тему «Особливості здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану» за своїм змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»; є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для юридичної науки; відповідає вимогам, визначеним Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами), а також наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 щодо оформлення дисертації, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Здобувач дисертації – Загородній Євгеній Олегович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінальної юстиції
навчально-наукового інституту права
та психології НАВС**

Є. В. Кузьмічова-Кисленко

13 липня 2026 року